

§ 14. КАЗАЧНЫ ВОБРАЗ У МАСТАЦТВЕ

Казкі выклікаюць цікавасць, абуджаюць добрыя пачуцці і эмоцыі. Магчыма, менавіта таму многія мастакі з такім задавальненнем і, галоўнае, павагай звяртаюцца да казачных сюжэтаў і герояў. Жыццё казкі не спыняецца ніколі!

І ўсё ж сярод мноства казак ёсць асаблівыя. Іх сюжэты мы пазнаём адразу — па першым слове, па знаёмым радку, па імёнах герояў. Менавіта такой казкай з'яўляецца «Казка пра цара Салтана...».

Аляксандр Пушкін быў захоплены народнай казкай пра цудоўную Царэўну Лебедзь і на аснове яе сюжэта стварыў новы паэтычны вобраз. Гісторыю Пушкіна пра Царэўну Лебедзь можна расказаць з дапамогай унікальных кніжных ілюстрацый. Адным з лепшых ілюстратараў рускіх казак быў Іван Білібін. Ён працаваў у вельмі выразнай і пазнавальнай манеры. Вобразы, створаныя ім да казак Аляксандра Пушкіна, перадаюць атмасферу даўніны і чароўнага свету.

Аляксандр Кўркін.
Ілюстрацыя да
«Казкі пра цара Салтана...»

...«Да на свете,
Говорят, царевна есть,
Что не можно глаз отвести.
Днём свет божий затмевает.
Ночью землю освещает —
Месяц под косою блестит,
А во лбу звезда горит.
А сама-то величава,
Выступает, будто пава;
Сладку речь-то говорит,
Будто реченька журчит.
Только, полно, правда ль это?»
Князь со страхом ждёт ответа.
Лебедь белая молчит
И, подумав, говорит:
«Да! Такая есть девица»...
...Лебедь тут, вздохнув глубоко,
Молвила: «Зачем далёко?»

Знай, близка судьба твоя,
Ведь царевна эта — я.
Тут она, взмахнув крылами,
Полетела над волнами
И на берег с высоты
Опустилася в кусты,
Встрепенулась, отряхнулась
И царевной обернулась...

*Аляксандр Пушкін.
Казка пра цара Салтана...*

Белый лебедь, лебедь чистый,
Сны твои всегда безмолвны,
Безмятежно-серебристый,
Ты скользишь, рождая волны.

Канстанцін Бальмонт

Іван Білібін.

Ілюстрацыі да
«Казкі пра цара Салтана...»

Да 100-гадовага юбілею паэта кампазітар Мікалай Рымскі-Корсакаў стварыў оперу «Казка пра цара Салтана».

Музыка гучыць лёгка і нязмушана. Мы пазнаём мелодыі і рытмы народных песень і скокаў. Асабліва запамінальнымі з'явіліся выяўленчыя знаходкі ў аркестравых эпізодах оперы. У аркестравым уступе «Тры цуды» чутны святочныя фанфары, званы, маршавыя інтанацыі шырокай хады марскіх віцязяў.

Першая карціна IV дзеі оперы прысвечана вобразу Царэўны Лебедзі. Павольна, плаўна, спакойна разгортваецца мелодыя ў выкананні струнных музычных інструментаў. І вось ён, цуд! «Знай, близка судьба твоя, ведь царевна эта — я». Прыгожы вобраз Царэўны паступова ўзнікае ва ўсёй сваёй велічы.

Мастаком у першай пастаноўцы оперы быў Міхаіл Урубель — вядомы рускі жывапісец. Касцюмы, створаныя па яго эскізах, выклікалі ў публікі захапленне.

Партыю Царэўны Лебедзі выконвала жонка Урубеля — Надзея Забэла-Урубель. Пад уражаннем загадкавага вобраза Царэўны,

Міхаіл Урубель.
Царэўна Лебедзь

Палехская шкатулка
«Царэўна Лебедзь»

увасобленага спявачкай, мастак піша карціну «Царэўна Лебедзь». Зграбная, вытанчаная, з лёгкай усмешкай, герайна ў вобразе Царэўны Лебедзі ўражвае і захапляе адначасова! На карціне адлюстраваны момант пераўвасаблення грацыёзнай птушкі ў прыгожую царэўну. Паварочваючы твар да гледача, яна нібы запрашае нас стаць сведкамі гэтага цуду.

Казачныя сюжэты і героі спадарожнічаюць нам і ў штодзённым жыцці. Прыгледзьцеся: казачны вобраз можна сустрэць на посудзе, вопратцы, ручніках і іншых прадметах хатняга ўжытку.

Так і глядзіць на нас Царэўна Лебедзь каля двухсот гадоў дзякуючы майстэрству мастакоў. У розных кутках свету рознымі мастацкімі сродкамі «расказваецца казка». А мы дзякуючы мастацтву захоўваем у памяці казачныя вобразы, не забываючы пра людзей, якія іх стварылі.

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Разгледзьце ілюстрацыі ў параграфу і электронным дадатку, на якіх увасоблены вобраз Царэўны Лебедзі. Майстры якіх відаў мастацтва з асаблівым жаданнем звяртаюцца да казачных вобразаў? Абгрунтуйце свой пункт гледжання, выкарыстоўваючы мастацкія прыклады.

2. Разгледзьце ілюстрацыі ў параграфе і электронным дадатку. Ахарактарызуйце вобраз Царэўны Лебедзі на кожным малюнку. Чаму гэты вобраз так любяць майстры розных відаў мастацтва? Абгрунтуйце сваю думку.

ТВОРЧАЯ МАЙСТЭРНЯ

3. Паслухайце ў інфармацыйных крыніцах аркестравы ўступ да II карціны IV дзеі оперы «Казка пра цара Салтана» Мікалая Рымскага-Корсакава. Першы цуд — вавёрка ў крыштальнай хатцы, якая грызе дзіўныя арэшкі з ізумруднымі ядзеркамі і залатымі шкарлупкамі. Другі цуд — трыццаць тры волаты на чале з дзядзькам Чарнаморам. Трэці цуд — з'яўленне Царэўны Лебедзі.

Знайдзіце кожны цуд у мультфільме «Казка пра цара Салтана» рэжысёраў Івана Іванова-Вано і Леаніда Мільчына, суаднясіце з творамі, змешчанымі ў параграфе і электронным дадатку.

Пафантазіруйце і прыдумайце чацвёрты цуд для вострава князя Гвідона. Падбярыце да яго музычны фон, падрыхтуйце ілюстрацыю. Прадэманструйце свой праект у класе.

§ 15. КАЗКА СТАРАЯ І НОВАЯ

Казкі, створаныя народамі, перадаюцца з пакалення ў пакаленне. На іх аснове пісьменнікі, мастакі і кампазітары складаюць новыя сюжэты. У іх знаёмыя і любімыя героі становяцца ўдзельнікамі новых прыгод.

Шырока вядомая дзіўная гісторыя пра тое, як русалачка цаной свайго жыцця выратавала прынца. Гэта гісторыя так падабаецца майстрам мастацтва, што натхняе іх ствараць новыя казачныя творы.

У вуснай народнай творчасці русалка — гэта міфічная істота, якая жыве ў воднай стыхіі. Вобраз маладой прыгожай

Эдвард Эрыксен.
Русалачка (Данія)

